

عالم ملکوت

در قرآن و حدیث

www.ketab.ir

دکتر رضا رستمی زاده

سرشناسه : رستمی زاده، رضا، ۱۳۴۰-
 عنوان و نام پدیدآور : عالم ملکوت در قرآن و حدیث
 مشخصات نشر : کرمان: انتشارات پیام مصطفی، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۴۴ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۸۶-۰۵-۲
 وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر
 یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی:
<http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۶۰۸۴۵

- عنوان: عالم ملکوت در قرآن و حدیث
 - مؤلف: رضا رستمی زاده (استادیار دانشگاه شهید باهنر کرمان)
 - ناشر: انتشارات پیام مصطفی
 - نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۴
 - شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
 - لیتوگرافی و چاپ: چاپ پیشگام
 - قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال
 - شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۸۶-۰۵-۲
 - آدرس الکترونیکی مؤلف: rostamizadeh@uk.ac.ir

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه ۱۳

فصل اول: معناشناسی

۱-۱-۱- ملکوت ۱۹

۱-۲-۱- تعریف اصطلاحی ملکوت ۲۳

۱-۳-۱- نگاهی به واژه‌های مؤید ملکوت ۲۵

۱-۳-۱-۱- غیب ۲۵

۱-۳-۱-۲- باطن ۳۰

۱-۳-۱-۳- قدرت ۳۵

فصل دوم: درآمدی بر عالم ملکوت

۱-۲-۱- عالم ملکوت از دیدگاه فلسفه ۴۱

۱-۲-۱-۱- مراتب وجودی عالم و هستی ۴۲

۱-۲-۱-۱-۱- عالم لاهوت ۴۳

۱-۲-۱-۱-۲- عالم جبروت ۴۴

۱-۲-۱-۱-۳- عالم ملکوت ۴۵

۴۶	 ۲-۱-۱-۴-عالم ناسوت
۵۰	 ۲-۲-عالم ملکوت از دیدگاه عرفان
۵۱	 ۲-۲-۱-مراتب عالم نزد عرفا
۵۱	 ۲-۲-۱-۱-غیب مطلق
۵۲	 ۲-۲-۱-۲-غیب مضاف
۵۲	 ۲-۲-۱-۲-۱-غیب جبروت
۵۳	 ۲-۲-۱-۲-۲-غیب ملکوت
۵۴	 ۲-۲-۱-۳-شهادت مطلق
۵۴	 ۲-۲-۱-۴-عالم انسانی

فصل سوم: عالم ذر و عالم ملکوت

۶۱	 ۳-۱-عالم ذر
۶۱	 ۳-۲-ارتباط عالم ذر و عالم ملکوت
۶۳	 ۳-۲-۱-عالم ذر در روایات و سخنان معصومین (علیهم السلام)
۶۵	 ۳-۲-۲-دیدگاه علامه طباطبائی
۶۹	 ۳-۲-۳-هماهنگی عالم ذر، ملکوت و فطرت
۷۱	 ۳-۲-۴-دیدگاه حکماء پیرامون عالم ذر

فصل چهارم: ملکوت در قرآن

- ۱-۴- عالم ملکوت در قرآن ۷۷
- ۱-۱-۴- ملکوت در آیه ۸۸ سوره مؤمنون ۷۹
- ۱-۱-۱-۴- بیان مرحوم طبرسی و علامه طباطبائی پیرامون آیه ۸۸ مؤمنون ۷۹
- ۲-۱-۴- ملکوت در آیه ۸۳ سوره یس ۸۱
- ۱-۲-۱-۴- بیان مرحوم طبرسی، ملاصدرا و علامه طباطبائی ۸۲
- ۳-۱-۴- ملکوت در آیه ۱۸۵ سوره اعراف ۸۴
- ۱-۳-۱-۴- بیان مفسرین پیرامون این آیه ۸۵
- ۴-۱-۴- ملکوت در آیه ۷۵ سوره انعام ۸۸
- ۱-۴-۱-۴- بیان مفسرین پیرامون این آیه ۸۸

فصل پنجم: عالم ملکوت در کلام ائمه معصومین (علیهم السلام)

- ۱-۵- ملکوت در نگاه حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) ۹۵
- ۱-۱-۵- شرحی بر سخن رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) ۹۸
- ۲-۵- ملکوت در نگاه امام علی (علیه السلام) ۱۰۱
- ۳-۵- ملکوت در کلام امام باقر (علیه السلام) ۱۰۲
- ۴-۵- ملکوت در کلام امام صادق (علیه السلام) ۱۰۷
- ۶-۵- ملکوت و معراج ۱۱۱

۷-۵- ملکوت و ولایت ۱۱۴

۸-۵- انوار ملکوت ۱۱۸

۹-۵- ملکوت و عالم امر ۱۲۵

فصل ششم: از غیب تا ملکوت

۱-۶- غیب در قرآن و ارتباط آن با ملکوت ۱۲۹

۱-۱-۶- غیب در آیه ۵۰ سوره انعام ۱۳۰

۲-۱-۶- غیب در روایات ۱۳۱

۲-۶- باطن در قرآن و ارتباط آن با ملکوت ۱۳۷

۱-۲-۶- باطن در آیه ۳ سوره حدید ۱۳۸

۱-۱-۲-۶- بیان اهل بیت (علیهم السلام) پیرامون آیه ۳ سوره حدید و ارتباط آن با

ملکوت ۱۴۰

۲-۱-۲-۶- تأملی در سخن رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) ۱۴۲

۲-۲-۶- باطن در آیه ۱۳ سوره حدید ۱۵۱

۱-۲-۲-۶- بیانات معصومین (علیهم السلام) پیرامون ارتباط باطن و رحمت ۱۵۳

۳-۲-۶- باطن در آیه ۲۰ سوره لقمان ۱۵۷

۱-۳-۲-۶- تأویل باطن در کلام اهل بیت (علیهم السلام) براساس آیه ۲۰ سوره

لقمان ۱۵۹

- ۱۶۵ ۳-۶- قدرت در قرآن و ارتباط آن با ملکوت
- ۱۶۶ ۱-۳-۶- قدرت در آیه ۶۷ سوره زمر
- ۱۶۷ ۱-۱-۳-۶- قدرت در روایات براساس آیه ۶۷ سوره زمر
- ۱۷۱ ۲-۳-۶- قدرت در آیه ۲ سوره فرقان
- ۱۷۲ ۳-۳-۶- قدرت در آیه ۱۲۰ سوره مائده

فصل هفتم: جلوه‌هایی از عالم ملکوت

- ۱۸۲ ۱-۷- یقین
- ۱۸۴ ۲-۷- هدایت، تقوا و پایداری در راه خدا
- ۱۸۸ ۳-۷- قرار گرفتن در وادی احکام خاص
- ۱۹۳ ۴-۷- آخرت بین شدن
- ۱۹۴ ۵-۷- معرفت تازه از مقام اهل بیت (علیهم السلام)
- ۱۹۷ ۶-۷- ولایت ائمه معصومین (علیهم السلام)

فصل هشتم: راه شناخت عالم ملکوت

- ۲۰۳ ۱-۸- قرآن مهمترین منبع برای شناخت عالم ملکوت
- ۲۰۶ ۲-۸- اعتقاد و همراهی با روح الهی
- ۲۰۶ ۳-۸- آیه‌شناسی هستی و موجودات

- ۲۰۷ ۸-۳-۱- حمد و تسبیح موجودات
- ۲۰۸ ۸-۴- موانع شناخت عالم ملکوت
- ۲۱۰ ۸-۴-۱- موانع شناخت عالم ملکوت در کلام پیامبر (صلی الله علیه و آله)
- ۲۱۶ ۸-۴-۱-۱- رابطه اشراط ساعت با ملکوت
- ۲۱۸-۵- مقایسه‌ای بین مشاهدات حضرت ابراهیم (علی نبینا و آله و علیه السلام) و
- ۲۲۰ حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) از ملکوت
- ۲۲۷ نتیجه‌گیری
- ۲۳۳ منابع و مآخذ

مقدمه

عالم ملکوت به نوعی از مصادیق عالم غیب به شمار می‌رود و در میان صاحب- نظران از زوایای گوناگون مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. مفسران نیز پیرامون آن توضیحاتی را ارائه داده‌اند که از یک طرف شرح و بیان آیات قرآن است و از طرف دیگر آشکارکننده وجوه ناپیدا و مجهول عالم ملکوت است. بحث در مورد عالم ملکوت معمولاً در میان دانشمندان اسلامی به عنوان یک بحث فلسفی و یا عرفانی مطرح می‌شده است، هر چند که از زاویه فلسفی به آن بیشتر نگاه می‌شود و مطالب عرضه شده در این باره متعدد است ولی از زاویه قرآنی و حدیثی کمتر به آن پرداخته شده است.

در قرآن در آیات متعدد چه با صراحت و چه به شکل ضمنی از عالم غیب و ملکوت یاد شده است. نحوه ترسیم عالم ملکوت و دقت در آثار آگاهی به عالم ملکوت می‌تواند نقش مهمی را در حوزه معرفتی انسان ایفا کند و خط مشی کرداری او را نیز تحت الشعاع خود قرار دهد. این که به ابراهیم (علی نبینا و آله و علیه السلام) ملکوت آسمان‌ها و زمین نشان داده شد و این که همه چیز در آسمان‌ها و زمین فراتر از حیطه ظاهری‌اش ملکوتی نیز دارد که به دست توانمند خداوند است، ما را به تفکر وامی‌دارد که این عالم ملکوت چیست و چگونه آثاری به دنبال دارد و تا چه میزان می‌توان به صورت کاربردی مورد اعتنا قرار گیرد؟ آیا براساس قرآن و سخنان ائمه

معصومین (علیهم السلام) می‌توان تعریف روشنی از عالم ملکوت عرضه کرد و یا ضوابطی برای درک و همراهی با عالم ملکوت پیدا کرد؟ فایده و آثار مترتب بر بررسی عالم ملکوت از دیدگاه قرآن و حدیث چیست؟ و سؤالاتی از این قبیل، همه انشاءالله در این پژوهش مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

وجود اشارت‌های قرآنی و بیانات پیشوایان معصوم (علیهم السلام) از یک طرف و تجزیه و تحلیل‌های فیلسوفان و متکلمان پیرامون عالم ملکوت از طرف دیگر باعث می‌شود که ذهن آدمی در جهت درک عالم ملکوت و اخذ و ارائه ضوابط و قواعدی پیرامون عالم ملکوت از منابع گوناگون اسلامی مشغول گردد؛ و در جهت پاسخ به سؤالات مذکور برآید. دیدگاه ما این است که بر اساس بیانات قرآنی، ملکوت آسمان‌ها و زمین امری قابل درک برای همه انسان‌ها است و به هنگام بازگشت همه به سوی خدا جلوه‌های این عالم ملکوت در معرض دید و درک همگان قرار می‌گیرد و در مسیر امتحانات بندگان جهت شکوفایی اختیار و رسیدن به کمالات عالی انسانی از ملکوت آسمان‌ها و زمین سخن به میان می‌آید و این گونه برگزیدگان شایسته الهی از دیگر انسان‌ها متمایز می‌گردند.

باید گفت که در بررسی عالم ملکوت از دیدگاه قرآن و حدیث می‌تواند رسیدن به تعریف روشن و شایسته‌ای از عالم ملکوت براساس آیات قرآن و کلام ائمه معصومین (علیهم السلام)؛ و استخراج و ارائه ضوابط و قواعدی مناسب برای درک

عالم ملکوت از قرآن و حدیث؛ و بیان نقش درک و همراهی با عالم ملکوت در سازندگی انسان و سیر تعالی او سوی خدا از اهداف مناسب به حساب آید.

حال اگر این سؤال پیش آید که چرا به این موضوع می‌پردازیم در پاسخ می‌توان گفت که هرچند مباحث قرآنی بسیار متعدد است ولی هر مسلمان مسئول و اندیشمند براساس اندوخته‌های علمی و دینی خود به یکی از این مباحث روی می‌آورد و با تکیه به اصول فهم و درک درست آیات قرآن کریم و احادیث ائمه معصومین (علیهم السلام) آن موضوع را مورد بررسی قرار می‌دهد در همین راستا پیگیری، تحقیق و درک عالم ملکوت یکی از همین مباحث قرآنی به حساب می‌آید، مورد علاقه و توجه اینجانب قرار گرفت و از مواردی است که در دانش تفسیر و مفردات قرآنی و محتوای حدیثی نیز از آن یاد می‌شود. معاشناسی عالم ملکوت جذاییتی دارد که در هر زمان می‌توان آن را تازه دید و بر تازگی آن افزود و هرچه در این باره کار شود باز جادارد که به آن پرداخته شود. امید است که این پژوهش بتواند روایای تازه‌ای را به روی پژوهشگران بگشاید.

خوشبختانه در ارائه مبانی نظری عالم ملکوت در طول تاریخ اندیشه مسلمانان، مفسران و اندیشمندان بیاناتی در ذیل چهار آیه قرآن: ۷۵ سوره انعام، ۱۸۵ سوره اعراف، ۸۳ سوره یس، ۸۸ سوره مؤمنون ارائه نموده‌اند که به این پژوهش غنا می‌بخشد. از میان متقدمان می‌توان به عنوان نمونه به تفسیر الثبیان شیخ طوسی و از

متأخران به بیانات ملاصدرا در تفسیر سوره یس و علامه طباطبایی در تفسیر المیزان اشاره کرد.

این پژوهش از نوع پژوهش‌های بنیادین است که در زمینه علوم انسانی در رشته الهیات به صورت کتابخانه‌ای و سندکاوی با محوریت قرآن کریم و احادیث معصومین (علیهم السلام) انجام گرفته است. به این صورت که منابع مورد نیاز، شناسایی و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و در تمام مراحل از یافته‌هایی که به نوعی با موضوع در ارتباط بوده یادداشت برداری شده و سپس به نقل و بررسی و سرانجام به طبقه‌بندی، مقایسه و تنظیم مطالب پرداخته شده است.

از آن‌جا که موضوع پژوهش، بررسی عالم ملکوت از دیدگاه قرآن و حدیث است، می‌تواند مورد استفاده علاقه‌مندان به مباحث قرآنی، پژوهشگران علوم دینی و دیگر افرادی که در جامعه به نوعی با مسائل اسلامی ارتباط دارند قرار گیرد. خلاصه آن که این تحقیق از نوع توصیفی، تحلیلی است که به شکل کتابخانه‌ای انجام می‌گیرد.